

Historia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Najświętszej Maryi Panny (cz. I)

ks. Maciej Zachara MIC

Dogmat o Niepokalanym Poczęciu Maryi, czyli o Jej zachowaniu od grzechu pierworodnego, został ogłoszony w 1854 r. Ta prawda wiary dojrzywała w Kościele stopniowo. O wolności Maryi od grzechu pierworodnego mówił bp Julian z Eklanum (zm. 455 r.). Był on jednak wyznawcą herezji pelagianizmu, pomniejszającej znaczenie łaski Bożej w życiu człowieka, toteż jego tezy, oparte na całkowicie błędnych przesłankach, nie zostały podjęte przez innych teologów. W VIII wieku w liturgii bizantyjskiej powstało święto Poczęcia Bogurodzicy przez św. Annę (9 grudnia), jednak przedmiotem tego święta nie jest zachowanie Maryi od grzechu pierworodnego, ale cudowność Jej poczęcia w łonie nieplodnej dotąd Anny. Grecy teologowie i kaznodzieje sławili Maryję jako „przečystą” i „całą świętą”, nie zajmowali się jednak kwestią Jej wolności od grzechu pierworodnego.

To bizantyjskie święto obchodzone było również przez mieszkańców na Zachodzie Greków, a na początku XI wieku przyjęli je także, pod datą 8 grudnia, angielscy mnisi. Jeszcze przed podbojem Anglii przez Normanów (1066 r.) było ono obchodzone przynajmniej w kilku centrach południowej Anglii (Exeter, Winchester i Canterbury). Normanowie, spośród których po 1066 r. rekrutowała się większość angielskich biskupów i opatów, początkowo odnieśli się do tego święta nieufnie i próbowali je wyeliminować. W ostateczności jednak sami je przyjęli i, poczynając od XII wieku, zaczęli propagować również na kontynencie. W Anglii także postawiono tezę, że przedmio-

tem święta jest zachowanie Maryi od grzechu pierworodnego. Pierwszym znanym teologiem piszącym w tym duchu był anglosaski mnich Eadmer z Canterbury (zm. ok. 1130 r.).

Opinia o Niepokalanym Poczęciu Maryi (immakulizm) zaczęła być przyjmowana w różnych kręgach, z drugiej jednak strony budziła opór

■ Francisco de Zurbarán, *Niepokalane Poczęcie*, 1630-1635

ze strony czołowych teologów XII i XIII wieku, takich jak m.in. św. Bernard z Clairvaux, św. Albert Wielki, św. Tomasz z Akwinu czy św. Bonawentura. Byli oni przekonani o tym, że Maryja w jakimś momencie została uwolniona od grzechu pierworodnego (św. Tomasz uważał, że stało się to jeszcze w łonie matki), jednak teza o Niepokalanym Poczęciu niosła ze sobą realną trudność: jeśli bowiem Maryja nie podlegała w żaden sposób grzechowi, to znaczy, że nie potrzebowała łaski Odkupienia, a zatem Chrystus nie byłby już Odkupicielem całej ludzkości, taki zaś pogląd byłby oczywistą herezją. Immakuliści długo nie znajdowali na to dobrej odpowie-

dzi. Tej udzielił dopiero franciszkanin bł. Jan Duns Szkot (zm. 1308 r.), profesor uniwersytetu w Paryżu, który powiedział, że łaska Odkupienia działa nie tylko usuwając grzech, ale również zachowując od niego. Maryja została więc odkupiona w swym poczęciu poprzez zachowanie Jej od grzechu pierworodnego, na mocy zasług przyszłej męki Chrystusa. Zatem również Ona została odkupiona, a Chrystus jest Odkupicielem całej ludzkości. Odtąd immakulizm zaczął rozwijać się szybciej, a święto Poczęcia Maryi zaczęło być przyjmowane w różnych Kościołach lokalnych i zakonach (franciszkanie, augustianie, benedyktyni, cystersi, karmelici). Papieże w swojej liturgii zaczęli je przyjmować w XIV wieku, ale bez intencji rozciągania go na cały Kościół.

Na soborze w Bazylei, rozpoczętym w 1435 r., podjęto pierwszą próbę ogłoszenia dogmatu o Niepokalanym Poczęciu Maryi. Po dłuższych debatach uroczyście ogłoszono dogmat w 1439 r., jednak w tym momencie sobór był już nielegalny, gdyż dwa lata wcześniej papież przeniósł obrady do Florencji, czego nie uznała duża część ojców soborowych. Chociaż więc próba ogłoszenia dogmatu była nieskuteczna, przyczyniła się ona do dalszego rozpropagowania immakulizmu w Kościele. W tym samym stuleciu papież Sykstus IV zatwierdził dla liturgii papieskiej teksty modlitw oficjum i Mszy wprost mówiące o Niepokalanym Poczęciu Maryi. Teksty te, kopiowane w wielu innych mszałach i brewiarzach (przed Soborem Trydenckim diecezje i zakony mogły mieć własne księgi liturgiczne), dodatkowo rozpowszechniały w Kościele przekonanie o wolności Maryi od grzechu pierworodnego. ■